

U spomen Dubravki Sesar iz slovakističke perspektive

(Split, 28. lipnja 1947. – Zagreb, 26. kolovoza 2023.)

Profesorica emerita Dubravka Sesar (rođ. Dorotić), istaknuta slavistica, znanstvenica i prevoditeljica, umrla je u Zagrebu (u Brezovici) 26. kolovoza 2023. godine u zagrljaju svojih najbližih.

Dubravka Sesar završila je studij rusistike, polonistike i bohemistike na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Na istom je fakultetu završila poslijediplomski studij lingvistike (slavistike), magistrirala (1984.) i doktorirala (1988.). Na Odsjeku za slavenske jezike i književnosti (kasnije Odsjek za zapadnoslavenske jezike i književnosti) Filozofskoga fakulteta djelovala je od 1976. godine do svojega umirovljenja 2017. U zvanje redovite profesorice izabrana je 2001., u zvanje redovite profesorice u trajnom zvanju 2006. godine, a profesorica emerita Sveučilišta u Zagrebu postala je 2019. godine. Za članicu suradnicu Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Razredu za filološke znanosti izabrana je 2014. godine.

Autorica, suautorica i urednica je više od dvadesetak knjižnih publikacija i stotina znanstvenih i stručnih radova, prikaza i recenzija, nekrologa, predgovora i pogovora, enciklopedijskih članaka, eseja i prijevoda. U svojem se znanstvenom radu bavila različitim komparativnoslavističkim temama, ponajprije različitim odnosima između hrvatskoga i drugih slavenskih jezika u okvirima teorije i povijesti književnoga jezika (jezične standardizacije) te sintaksom slavenskih jezika u usporedbi s hrvatskim. U svojim istraživanjima sintakse najviše je pozornosti posvetila pitanjima koja su slabije obrađena u kroatistici. Uz to se bavila frazeologijom, leksikografijom i leksikologijom, stilistikom i translatologijom te suvremenim pjesništvom na čakavštini. Pretežno književni prijevodi Dubravke Sesar (potpisuje ih djevojačkim prezime-
nom Dubravka Dorotić Sesar) slavenskih klasika s češkoga, slovačkoga, ukrajin-

skoga, ruskoga, poljskoga, makedonskoga i bugarskoga pripadaju umjetničkomu području njezina zanimanja. Njezini prepjevi poezije dobili su najviše ocjene domaćih i inozemnih kritičara i stručnjaka.

O Dubravki Sesar i njezinu djelu te djelovanju pisalo se još za njezina života (usp. npr. zbornik *Život mora biti djelo duha* koji je posvećen profesorici o sedamdesetoj godini života) i piše se i nakon nje, a te se pokušava sagledati širina njezina znanstvenoga i stručnoga doprinosa koji je ostvarila dok je obnašala mnogobrojne važne i odgovorne dužnosti na fakultetskoj, sveučilišnoj i nacionalnoj razini, uz svakovrsne mentorske, uredničke, organizacijske i administrativne poslove (usp. podatke u nekrolozima Ivane Vidović Bolt u *Jeziku* (2024.), Nataše Bašić u *Filologiji* (2024.)).

Često se spominje da je prof. Dubravka Sesar bila vodeća hrvatska bohemistica, no uz tu činjenicu treba nadodati da je bila i vodeća hrvatska slovakistica. U ovom nekrologu osvrnut ćemo se na njezin znanstveni, stručni i prevodilački rad i doprinos ponajprije iz slovakističke perspektive koja je u njezinu raznovrsnom stvaralaštvu ostala nedovoljno zapažena i opisana.

Ponajprije, Dubravka Sesar zaslužna je za osnivanje studija slovačkoga jezika i književnosti na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Njegovo formiranje pokrenula je akademske godine 1994./1995. uvođenjem prvo izbornih predmeta *Slovačka književnost* i *Slovački jezik* u sklopu studija češkoga jezika i književnosti na tadašnjoj Katedri za zapadnoslavenske jezike i književnosti na Odsjeku za slavenske jezike i književnosti, a koji su bili namijenjeni prvenstveno studentima bohemistike i drugih slavističkih studija. Na temelju suradnje Ministarstva obrazovanja, znanosti, istraživanja i sporta Republike Slovačke i Ministarstva

znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske organizirala je iste godine i lektorat slovačkoga jezika i kulture s ciljem osiguranja provedbe praktične nastave slovačkoga kao stranoga jezika te promicanja Slovačke i njezine kulture. Od akademske godine 1997./1998. na Fakultetu se izvodi zasebni studijski program *Slovački jezik i književnost* čiji je koncept osmislila Dubravka Sesar. Samostalna Katedra za slovački jezik i književnost pod njezinim vodstvom osnovana je 2004. godine, nakon što je veliki Odsjek za slavenske jezike podijeljen na tri nova odsjeka: Odsjek za južnoslavenske jezike i književnosti, Odsjek za istočnoslavenske jezike i književnosti i Odsjek za zapadnoslavenske jezike i književnosti, u sklopu kojega djeluje i Katedra za slovački jezik i književnost, zajedno s katedrama za češki jezik i književnost i poljski jezik i književnost. Svojim angažmanom postupno je osigurala postojeće kadrovsko stanje na katedri i tako se pobrinula za cjeloviti i redoviti petogodišnji studij slovačkoga jezika i književnosti. Praktičnu nastavu jezika na prvostupničkoj razini koja počinje od potpune početničke razine osigurala je zapošljavanjem ugovornih lektora za slovački jezik na temelju međudržavnoga ugovora o razmjeni lektora. Od samih početaka lektorata (1994./95.) do danas slovačko ministarstvo obrazovanja izaslalo je sveukupno već sedam lektora, a svima njima je Dubravka Sesar uspjela poželjeti dobrodošlicu u Zagrebu još za njezina djelovanja na katedri, tj. prije umirovljenja (sadašnji lektor ponavlja svoj mandat).

O uspješnosti zagrebačke slovakistike u prva dva desetljeća s Dubravkom Sesar na čelu svjedoči među ostalim *Spoimen-medalja Filozofskoga fakulteta Sveučilišta Komenskoga u Bratislavi* (*Pamätná medaila Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave*), tzv. „srebrna medalja“ koju je katedra zahvaljujući upravo njoj dobila

„za značajan razvoj hrvatske slovakistike i potporu lektoratu slovačkoga jezika i kulture na Sveučilištu u Zagrebu za doprinos na području međusobnih slovačko-hrvatskih jezičnih i kulturnih veza, za znanstveno-pedagošku suradnju sa slovačkim sjedištima na Filozofskom fakultetu Sveučilišta Komenskoga u području prezentacije i promicanja slovačkog jezika, književnosti i kulture u Hrvatskoj“. Medalja je katedri uručena dvije godine nakon umirovljenja Dubravke Sesar 2019. godine na slovakističkoj međunarodnoj konferenciji prilikom obilježavanja 25. obljetnice postojanja slovakistike na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, na kojoj je i ona sama održala pozdravni govor, što je bio i jedan od njezinih posljednjih javnih nastupa. Utemeljenjem slovakistike Dubravka Sesar omogućila je proučavanje slovačkoga jezika, književnosti i kulture u Zagrebu, a sama je svojim znanstvenim i prevodilačkim radom tomu uvelike doprinijela, posebice iz hrvatske perspektive, čime je ostavila neizbrisiv trag u akademskom svijetu. Njezinim odlaskom katedra je izgubila izvrsnu znanstvenicu i pedagoginju, izvrsnu sugovornicu i kolegicu, a ponajviše svoju predvodnicu. Od toga se gubitka katedra teško oporavlja još i danas.

Proučavanje slovačkoga jezika na zagrebačkoj slovakistici ponajprije je komparativno. Dubravka Sesar vodila je čak tri velika slavistička lingvistička znanstvenoistraživačka projekta Ministarstva znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske s međunarodnim sudjelovanjem, u kojima je bila zastupljena i zagrebačka slovakistika: *Istraživanje zapadnoslavenskih jezika* (1996 – 2002), *Zapadnoslavenski jezici u usporedbi s hrvatskim* (2002. – 2006.) i *Slavenski jezici u usporedbi s hrvatskim* (2006. – 2009.). Rezultatima toga višegodišnjega proučavanja jesu tri vrijedna

zbornika komparativnih slavističkih radova koje je sama uredila, a u kojima su objavljeni i radovi posvećeni slovačkomu jeziku: *Slavenski jezici u usporedbi s hrvatskim I* (2009.), *Slavenski jezici u usporedbi s hrvatskim II* (2011.) i *Slavenski jezici u usporedbi s hrvatskim III* (2013.).

Suautorica je triju višejezičnih rječnika u kojima je slovački jedan od obrađenih jezika. U suautorstvu s Anticom Menac i Renatom Kuhar objavila je *Hrvatskosrpsko-češko-slovački frazeološki rječnik* (1986.), 2. aktualizirano, prošireno i dopunjeno izdanje izišlo je 1998. godine pod naslovom *Hrvatsko-češko-slovački frazeološki rječnik s indeksom čeških i slovačkih frazema*, a u suautorstvu s Marijom Kursar napisala je dvojezični *Slovačko-hrvatski rječnik i hrvatsko-slovački praktični rječnik s gramatikom* (2005.) koji je konceptijski podudaran s njezinim hrvatsko-češkim odnosno češko-hrvatskim rječnikom s gramatikom (2002.).

Dubravka Sesar autorica je poznate znanstvene monografije *Putovima slavenskih književnih jezika – Pregled standardizacije češkoga i drugih slavenskih jezika* (1996.) u kojoj je jedno poglavlje posvetila i povijesnom pregledu slovačkoga književnoga jezika. Knjigu je namijenila prvenstveno studentima bohemistike, no postala je nezaobilaznom i za studente drugih filoloških područja.

Godine 1998. objavila je znanstveni rad *Recepcija slovačke filologije i slovačke književnosti u hrvatskome tisku 19. stoljeća* u časopisu *Most / The Bridge: Hrvatska/Slovačka. Povijesne i kulturne veze – Chorvátsko/Slovensko. Historické a kultúrne vzťahy* koji je bitan za razumijevanje povijesnih slovačko-hrvatskih kulturnih odnosa. U uvodnom dijelu skicira hrvatsko-slovačke kulturne veze s filološkoga stajališta od humanista Ivana Viteza od Sredne i Jana Panonija (Ivana Česmičkoga), suosnivača prvoga slovačkoga

sveučilišta u Bratislavi (Akademije Istropolitane, 1467.) do najpoznatijih filologa i književnika 19. stoljeća. Zatim na temelju detaljne analize, majstorskom lakoćom, tipičnom za nju, sintetizira i evaluira recepciju svojedobnih slovačkih filoloških i književnih velikana (npr. Lj. Štúra, B. Šuleka, J. Holloga i drugih) u hrvatskom tisku 19. stoljeća (*Danica Ilirska I-XXI*, Zagreb 1835-1867; *Kolo I-IX*, Zagreb 1842-1853; *Neven I-VII*, Zagreb 1852-1858; *Naše gore list I-VI*, Zagreb 1861-1866; *Slavonac I-III*, Požega 1863-1865; *Bosiljak*, Zagreb 1865-1868; *Vijenac I-XXXV*, Zagreb 1869-1903; *Smilje I-LXXV*, Zagreb 1873-1935; *Hrvatska Vila I-IV*, Sušak 1882-1885; *Dom i svijet I-XXXVI*, Zagreb 1888-1927; *Pobratim I-XXV*, 1891-1916, *Prosvjeta I-XXI*, 1893-1913; *Novi vijek I-IV*, 1897-1899.). Opisujući i objašnjavajući rezultate svoje analize tiska, Dubravka Sesar dolazi do spoznaje da su kulturni odnosi između Hrvata i Slovaka „u tome burnom razdoblju nacionalnoga osvješćenja podlegli idejnim i ideološkim strujama“. Najviše se prostora u hrvatskom tisku, no ne samo u njemu, posvećuje upravo „onim Slovacima koje je ideja slavenskoga bratstva i zajedništva udaljila i od vlastita naroda“. Time se u njem može objasniti „Kollárova veličina“, a „Štúrovo raskolništvo“. Naime, Lj. Štúr, Gajev prijatelj i *Daničin* suradnik, u početku je imao afirmativan stav i prema ilirizmu i Kollárovu sveslavenstvu, no nakon povratka sa studija u Njemačkoj krenuo je drugim putem zalaganjem za nacionalnu samostalnost slavenskih naroda, posebice svojih Slovaka, i zalaganjem za oblikovanje samostalnoga slovačkoga književnoga jezika na temelju srednjoslovačkih dijalekata. To se nije podudaralo s ideologijom ilirizma kojoj su Kollár i Šafárik bili puno bliži pa zbog toga za razliku od Štúra zadržali simpatije iliraca, i to unatoč njihovoj panserbističkoj koncepciji koju ilirci

nisu prihvaćali. Dubravka Sesar zaključuje da velika slovačka književna imena – Kalinčiak, Kubány, Zechenter-Laskomerský, Hurban-Vajanský, Hviezdoslav, Maróthy Šoltésová pa i Kukučín, koja su u hrvatskom tisku 19. stoljeća slabo predstavljena, ostaju tek na rubu pamćenja, prije svega povjesničara književnosti, i to onih koji se posebno bave slavenskim književnostima.

Dubravka Sesar autorica je prve slovačke kontrastivne sintakse *Pregled slovačke sintakse* (2018.), kojoj su prethodili njezini mnogobrojni poredbeni znanstveni radovi u području sintakse. Riječ je o sveučilišnom udžbeniku namijenjenom studiju slovačkoga jezika i književnosti. Autorica je svoju preglednu sintaksu slovačkoga jezika koncipirala polazeći ponajprije od vlastita nastavnoga iskustva sa studentima zagrebačke slovakistike. Zato u njoj skreće pozornost na one točke koje se u sintaksama hrvatskoga jezika obrađuju drukčije nego u sintaksama slovačkoga jezika, ili se tumače s pomoću drukčijih gramatičkih, semantičkih ili funkcionalnih kriterija pa u studenata često izazivaju nesporazume, kao što sama ističe u svojem predgovoru. Upozorava na problematična sintaktička pitanja na koja jezikoslovci nemaju ujednačenih odgovora, npr. definiranje i određivanje apozicije (u slovačkome: *pekár Jozef pečie chlieb*, u hrvatskome: *pekar Josip peče kruh*); razlike u uporabi analognih sintaktičkih pojava (npr. ne/sročnost imenskoga dijela predikata s rodom osobe kojoj se obraćamo u oslovljavanju na *Vi* odnosno ne/potpuna sročnost glagolskih oblika u 2. licu plurala s imenskim dijelom predikata (u slov.: *Pani, keby ste boli taká láskavá a uvoľnili by ste chodbu.* – u hrv.: *Gospodo, biste li bili tako ljubazni da oslobodite prolaz.*); veća učestalost imenskoga dijela predikata u instrumentalu u slovačkome (u

slov.: *Brat bol vtedy tajomníkom, a teraz je predsedom.* – u hrv.: *Brat je tada bio tajnik, a sad je predsjednik.*); razlike u završnoj intonaciji tzv. totalnih pitanja vezane uz uporabu hrvatske upitne čestice *li* kao i slovačkoga pitanja u niječnom obliku; također upozorava na neekvivalentnost određenih sintaktičkih pojava između hrvatskoga i slovačkoga jezika odnosno njihovo nepostojanje u jednom od dvaju uspoređenih jezika (npr. infinitiv uz pomoćne limitativne glagole u slovačkome, slovačka (gramatička) i hrvatska (logička) interpunkcija u zavisnosloženim rečenicama, slovački predikatni atributi s infinitivom, itd.). Uspoređujući slovački jezik s hrvatskim, otvara pitanja važna i samo za hrvatsko jezikoslovlje, kao što je to npr. u slučaju hrv. čestice *zar* u niječnim upitnim iskazima ili već spomenuto određivanje apozicije. Važnom dopunom i obogaćenjem može se smatrati terminološko kazalo (hrvatsko-slovačko i slovačko-hrvatsko) jer osim njega ne postoji drugi takav hrvatsko-slovački prijevod jezikoslovnih naziva, pri čemu popis termina obuhvaća ne samo područje sintakse, nego i drugih jezičnih razina (npr. pravopis, morfologija). Komparacija slovačke sintakse s hrvatskom obogaćena novim spoznajama i suvremenim sintaktičkim pristupom i u širem slavističkom kontekstu čini ovo djelo važnim doprinosom ne samo za slovakistiku, nego i za kroatistiku te komparativnu lingvistiku uopće, a posebno za slavenske jezike (više o tome usp. Grčević 2021).

U dugačkom nizu svojih komparativnoslavističkih radova Dubravka Sesar bavi se i slovačkom književnosti, leksikologijom, gramatikom i slovačkom jezičnom politikom. Upravo slovačkoj jezičnoj politici posvećen je i jedan od njezinih prvih znanstvenih članaka iz 1987. godine u *Jeziku* pod naslovom *O jednom primjeru jezične politike (u kontekstu opće i jezične kul-*

ture) o kojem se sama izjašnjava 12 godina poslije na sljedeći način: „Budući da se o njegovu položaju [hrvatskoga jezika] nije moglo slobodno i javno raspravljati, svojedobno sam - pišući upravo o slovačkom primjeru - implicitno pisala o hrvatskome.“ (Sesar 1999: bilj. 31). Svoj prvi jezičnopolitički rad pisala je, kako sama kaže, u vrijeme tadašnjih „najnovijih diskusija o formulaciji članka o jeziku u Ustavu SR Hrvatske“ (Sesar 1987: 51). Diskusije su se vodile o službenom nazivu hrvatskoga jezika i o tome treba li zadržati staru ustavnu formulaciju iz 1974. godine. U vezi s tom problematikom autorica opisuje sociolingvistički blisku češko-slovačku situaciju i ističe pravodobno rješavanje jezičnopolitičkoga pitanja u bivšoj Čehoslovačkoj. Vodeći svojega čitatelja kroz povijesne činjenice u razvoju teorije književnoga jezika i jezične kulture i kroz različite faze suradnje češke i slovačke lingvistike pod jakim utjecajem tadašnjih političkih ideologija, npr. koncepta „čehoslovakizma“ prema kojemu je postojao jedan zajednički „čehoslovački narod“ i zajednički „čehoslovački jezik“ – fiksiran i u prvom Ustavu iz 1920., a koji je nakon rata 1945. u obnovljenoj Čehoslovačkoj zamijenjen konceptom „zbližavanja naroda i jezika“, Dubravka Sesar ukazuje na štetnost prijašnje čehoslovačke jezične politike za oba jezika, posebice za slovački. Opisuje kako su 50-ih i 60-ih godina „slovački i češki jezični stručnjaci nastojali razvezati ovaj sociolingvistički čvor – respektirajući ideološki nesporno i prihvaćeno načelo političkoga zajedništva...“ te ujedno „nastojali sačuvati i zaštititi načelo znanstvenoga razrješenja toga problema“ koje rezultira krajem 60-ih godina priznanjem ravnopravnosti obaju jezika – češkoga i slovačkoga – na cijelom teritoriju Čehoslovačke u federalnom Ustavu iz 1968. godine. Kroz cijeli tekst autorica upozorava na to da briga za jezičnu kulturu nije samo

obveza lingvistike i nenametljivo, no sa sigurnošću, postavlja djelovanje prije svega slovaka, ali i bohemista, kao primjer svojoj publici za rješavanje slične problematike u tadašnjoj Jugoslaviji.

Daljnja dva rada u kojima se također bavi slovačkom jezičnom politikom piše Dubravka Sesar u posttotalitarnom razdoblju u kasnim 90-im godinama (Sesar 1998., 1999.), nakon velikih društveno-političkih promjena u slavenskom svijetu koje su u konačnici rezultirale raspadom socijalističkih višenacionalnih zajednica i osamostaljenjem novih država, između ostaloga Republike Hrvatske (1991.) i Republike Slovačke (1993.). Jedan od tih dva-ju radova *Jezična norma u Slovačkoj* objavljen je 1998. godine u zborniku *Jezična norma i varijeteti*, a drugi 1999. godine pod naslovom *Jezikoslovlje u zamkama politike: neke hrvatsko-slovačke sociolingvističke paralele u slovačkom zborniku Slovensko-chorvátske jazykové a literárne vzťahy*. U oba rada posvećuje se povijesti oblikotvornoga procesa slovačke književno-jezične norme, pri čemu drugi rad ima izraženiji poredbeni karakter. U njemu autorica uspostavlja izravnu usporedbu s hrvatskom situacijom. U svojim analizama dublje se zaustavlja na ključnim standardotvornim momentima obaju književnih jezika te uspoređuje posljedice jezične politike totalitarnih režima i stanje jezične kulture na početku 90-ih godina 20. stoljeća. U zaključcima dolazi do spoznaje da oba jezika u novim društvenim okolnostima trpe slične posljedice totalitarističke i unitarističke jezične politike zbližavanja s *bratskim* jezicima (Sesar 1998), ali i da je u trenutku političkoga osamostaljenja slovački napokon dobio priliku za slobodan razvitak, dok hrvatski još uvijek plaća visoku cijenu dramatičnoga političkoga raspleta (Sesar 1999). U oba radovima Dubravka Sesar pita se također i o smjeru u kojem će u budućnosti krenuti jezično normiranje u

Hrvatskoj i Slovačkoj, koje ne ovisi samo o lingvistima. Svim trima spomenutim jezičnopolitičkim radovima zajedničko je to da opisom slovačke jezične situacije i slovačke jezične politike autorica potiče hrvatskoga čitatelja na razmišljanje o društvenom položaju vlastita jezika.

Iako je Dubravka Sesar u akademskom svijetu poznata ponajprije kao lingvistica, autorica vrhunskih slavističkih radova, velik i nemjerljiv doprinos hrvatskomu društvu i slavistici dala je i u području prevodilaštva. Više puta se o njoj pisalo da je prevoditeljica velike nadarenosti. Iznimno vladanje teorijom prevođenja i prevoditeljskih postupaka iskazala je u više znanstvenih radova iz područja translatologije (usp. npr. njezine radove u zborniku *Slavenski jezici u usporedbi s hrvatskim II*). Prevoditeljsko je umijeće primijenila u praksi na hrvatskim prijevodima slavenskih klasika, ne samo slovačkih, nego i čeških, ruskih, ukrajinskih, poljskih itd. Njezini prijevodi nova su umjetnička djela, ništa ne gubeći iz originala, nasuprot, obogaćena novim dojmovima i osjećajima, stilski majstorski prilagođena hrvatskomu jeziku (usp. Grčević 2022). Najpoznatiji prijevodi Dubravke Sesar jesu njezini prepjevi poezije koja se u prevoditeljskom poslu smatra najzahtjevnijom, osobito prevođenje vezanoga stiha. Josip Užarević piše nakon provedene znanstvene analize njezina prepjeva ruske pjesme Sergeja Jesenina *Čuju radunicu Božju* da su u hrvatski jezik „maksimalno uspješno“ preneseni svi aspekti izvornika „od strofne organizacije, semantike i kompozicije do broja slogova, metra i rime“ (Užarević 2017: 337). Dušan Karpatský u svojem osobnom svjedočenju piše da je pod utjecajem njezina zbornika prepjeva *Iz češke preporodne poezije* (1996.) „ostao bez riječi i bez daha“ te da ga je zbornik

„potpuno zapanjio“ (Karpatský 2017: 45). Godine 2004. dobila je Dubravka Sesar dvije češke državne medalje i godišnju nagradu Društva hrvatskih književnih prevodilaca za prepjeve u *Zlatnoj knjizi češkoga pjesništva* (2003.).

Njezin tematski, žanrovski i jezični raspon prevedenih djela (skoro sa svih slavenskih jezika) vrlo je raznolik. Ovdje ću kao primjer njezine prevodilačke djelatnosti predstaviti njezina tri prijevoda različitoga žanra samo za slovački jezik: prvi je prijevod dječje poezije, drugi klasične proze i treći preporodne poezije.

Zbirka prepjeva Dubravke Dorotić Sesar dječje poezije Milana Rúfusa, jednoga od najprevođenijih slovačkih suvremenih pjesnika i godinama nominiranoga za Nobelovu nagradu, izašla je pod naslovom *Molitvice* u izdanju Društva hrvatsko-slovačkoga prijateljstva 2014. godine u Zagrebu (slovački izvornik: *Modlitbičky; Mladé letá*, Bratislava, 2011; prvo izd. 1992.). Dubravka Sesar prevodila je Rúfusa već u 90-im godinama 20. stoljeća, a izbor njegovih pjesama objavila je u *Hrvatskom slovu* (1995, I, br. 16). Kod knjige *Molitvice* radi se o zbirci 49 prepjeva Rúfusovih pjesama – *molitvica*, pisanih za djecu, a pedeseti je prijevod *Riječi autora*. Za bolju ilustraciju navest ćemo nekoliko naslova: *Pjesma i molitva*, *Pjesnik moli za djecu*, *Djeca mole za pjesnika*, *Molitva za roditelje*, *Bojažljiva molitva za mamino srce*, *Nedjeljna molitva za očeve ruke*, *Jutarnja molitva*, *Molitva za novoga bracu*, *Molitva za stariju sestru*, *Proletna molitva*, *Molitva za lastavice*, *Kako mirišu đurđice*, *Djeca i duga*, *Molitva sa zekom*, *Zahvala za životinje*, *Zahvala za ljubav*, *Razmišljanje o dječjoj tuzi*, *Molitva za usamljenu djecu*, *Molitva za mir*, *Molitva za gladnu djecu*, *Dječji Očenaš*, *Pjesnik, djeca i molitvica*, *Molitva za djecu trećega tisućljeća*, itd. Dječjemu duhu *Molitvicâ*, nježno na hrvatski prepjevanih Dubravkom Sesar,

doprinosi i likovna oprema knjige Branimira Dorotića kao i likovno oblikovanje naslovnice Mihovila Dorotića. Na kraju ovoga nekrologa donosim jednu „molitvicu“ u hrvatskom prepjevu Dubravke Sesar, zajedno sa slovačkim izvornikom.

Godine 2020. objavljena je u prijevodu Dubravke Dorotić Sesar knjiga *Bračke priče* Martina Kukučina. Martin Kukučín, pravim imenom Matej Bencúr, klasik slovačke realističke proze, piše svoje prve bračke pripovijetke prije gotovo 130 godina, u vremenu kada živi i djeluje kao liječnik u Selcima na Braču (1894. – 1907). Pojedine priče objavljuje najprije u slovačkim časopisima, a poslije, nakon njegove smrti, izlaze u njegovim sabranim djelima. Slovački izvornik, koji je Dubravka Dorotić Sesar prevela, izašao je 1960. godine pod naslovom *Bračské motívy* u Bratislavi. U svojem pogovoru Sesar piše: „Sve što je napisao o nama napisao je na slovačkom, a mi smo kasnili s prevođenjem. Vrijeme se ne može vratiti, ali dugovi moraju.“ Taj „dug“ ona preuzima na sebe.

Za prijevod Kukučinovih bračkih tekstova (sveukupno sedam priča) nije bila dovoljna samo prosječna hrvatsko-slovačka jezična kompetencija, tj. poznavanje suvremenoga slovačkoga i hrvatskoga jezika. Naime, slovački jezik na kojem Kukučín piše pun je zastarjelih elemenata i slovačkih dijalektizama. Osim toga, njegov slovački u pripovijetkama iz selačke faze znatno je prožet hrvatskim, posebice čakavskim elementima, s kojima se susretao u bračkoj sredini. Zbog njih su suvremenici Martina Kukučina u Slovačkoj imali poteškoća s razumijevanjem bračkih priča. Čakavizmi koje upotrebljava u stilizaciji govora svojih bračkih likova poprimaju ponekad – u njegovoj percepciji kao stranca – slovakizirane odnosno iskrivljene oblike. Danas je teško reći u kojoj mjeri slovakiziranje bračkih riječi i mnogobrojna kriva tumačenja dolaze od

samoga autora, a u kojoj od slovačkih priređivača njegovih tekstova koji ih pokušavaju tumačiti na slovačkome za svoje čitatelje. U svakom slučaju, prevoditelj mora prepoznati stare bračke "riči" u točnom i netočnom obliku u slovačkom originalu i protumačiti ih ponovno za hrvatskoga čitatelja, tj. današnjega hrvatskoga čitatelja koji će vjerojatno također imati poteškoća s njihovim razumijevanjem. Potrebu za pretumačenjem zastarjela i zaboravljena (čakavskoga, hrvatskoga i venecijanskoga) leksika za hrvatskoga čitatelja prepoznala je i sama prevoditeljica, pa je u knjigu uključila i *Mali brački glosar*. Osim višjezične kompetencije, uključujući poznavanje bračkih govora, kojom je prevoditeljica vrsno raspolagala, neophodno je za prijevod Kukučina i dobro poznavanje bračkih kulturnih i društvenih realija, što je teško dohvatljivo za sve one koji ih nisu doživjeli. Dubravka Dorotić Sesar u njima je odrasla. I zato je mogla djelo Martina Kukučina nakon više od sto godina vratiti u virtuoiznom prijevodu u sredinu u kojoj je nastalo.

Knjiga *S Tatra zove more moja čežnja* (2018.) je što zbog opsega kao i zbog zahtjevnosti najveće prevoditeljsko djelo Dubravke Sesar u kojem je na hrvatski prevela stariju slovačku poeziju iz razdoblja književnoga romantizma i realizma. Riječima same prevoditeljice, izbor tih pjesama mogao bi se nazvati i „antologijom slovačkoga pjesništva od Holloga do Kraska“. Već sam naslov *S Tatra zove more moja čežnja*, odabran prema jednomu stihu Vladimíra Roya iz pjesme *Vinodol* (sl.: *Od Tatier k moru volá moja túha*), upućuje na slovačko-hrvatske relacije i time se izbor pjesama djelomično nadovezuje na Jankovičev¹, s kojim je Dubravka Dorotić Sesar pripremila i uredila knjigu *Ta-*

tre i Velebit (2008.), a kojega je smatrala i svojim poticateljem za prevođenje poezije preporodnoga razdoblja. U toj su knjizi (2008.) objavljeni i prvi njezini prepjevi slovačkoga preporodnoga pjesništva kao i njezin prvi hrvatski prepjev današnje slovačke himne *Iznad Tatra sijeva* (slovački: *Nad Tatrou sa blýska*) od slovačkoga pjesnika Janka Matúške. U knjizi *S Tatra zove more moja čežnja* uvrštena je pak cijela Matúškova pjesma, iz koje prve dvije strofe čine slovačku himnu. Kao što sama u pogovoru kaže, uz nove prepjeve uvrstila je i neke stare prepjeve iz knjige *Tatre i Velebit* (npr. Bottovu *Janošikovu smrt*), neke prepjeve je dovršila (npr. *Tatre i more* Hurbana-Vajanskoga), a neke, već postojeće, hrvatske prepjeve ponovno prevela (npr. Sládkovičeva *Marínu*). Sve te svoje suvremene prepjeve u knjizi Dubravka Sesar naziva „zakašnjelima“, no oni ipak svjedoče o „vremenu u kojemu je dominirala Kollárova *slavenska uzajamnost*, a veliki pjesnici poput Sládkoviča, Kráľa, Botta, Hurbana-Vajanskoga i Hviezdoslava ostali su u Kollárovej sjeni.“

Dubravka Dorotić Sesar je u knjigu *S Tatra zove more moja čežnja* uvrstila i na hrvatski prepjevala sljedeće pjesme (u zagradama iza svake pjesme navodim i broj prepjevanih stihova): Ján Hollý (1785–1849): *Pesne. 16. Na Mikuláša Zríního – Pjesme. 16. Nikoli Zrinskomu* (112 stihova); Ján Kollár (1783–1852): *Slávy dcera (výber) – Kći slave (izbor)* (206 stihova); Nitra milá, Nitra... – Nitro, mila Nitro... (12 stihova); Karol Kuzmány (1806–1866): *Sláva šľachetným – U slavu plemenitima* (16 stihova); *Do zbroja! – Na nohe, Slaveni...* (24 stihova); Samo Chalupka (1812–1883): *Mor ho! – Udri ga!* (172 stihova); *Turčín Poničan – Turčín Poničan* (96 stihova); *Boj pri Jelšave – Bitka kod Jelšave* (112 stihova); Samuel Tomášik

¹ Ján Jankovič (1943.-2021.) - najplodniji prevoditelj i promicatelj hrvatske književnosti u Slovačkoj, dopisni član HAZU od 2006.

(1813–1887): *Kolo Tatier čierňava – Nad Tatom se smrka* (28 stihova); *Do boja Slováci* (*Rozpomienka na boje s Turkami*) – *Slovače, u boj* (*Sjećanje na bitke s Turcima*) (20 stihova); *Boj za slobodu – Boj za slobodu* (20 stihova); *Do boja Slováci – Sad u boj, Slovaci* (12 stihova); *Hej, Slováci! – Hej, Slovaci!* (12 stihova); *Ludovít Štúr* (1815–1856): *Děvín, milý Děvín – Devíne moj mili* (52 stihova); *Andrej Sládkovič* (1820–1872): *Nehajte ľud môj – Ne rugajte se narodu momu!* (64 stihova); *Marína* (výber) – *Marína* (izbor) (100 stihova); *Gróf Mikuláš Šubić Zrinski na Sigetu (ulomci)* (216 stihova); *Janko Matúška* (1821–1877): *Nad Tatrou sa blýska – Iznad Tatra sijeva* (30 stihova); *Po dolinách – Dolinama* (18 stihova); *Dunaju slovenský – Dunave slovački* (12 stihova); *Janko Kráľ* (1822–1876): *Križ a čiapka – Križ i kapa* (138 stihova); *Zverbovaný – Regrut* (96 stihova); *Duma bratislavská – Bratislavská duma* (48 stihova); *Zakliata panna vo Váhu a divný Janko – Ukleta djeva u Váhu i čudni Janko* (272 stihova); *Viliam Pauliny-Tóth* (1826–1877): *Bogovičovi – Bogoviću* (42 stihova); *Slovenčina – Jeziče slovački* (12 stihova); *Kto si rodom Slovak – Ti – rodeni Slovak* (24 stihova); *Ján Botto* (1829–1881): *Smrt' Jánošíkova – Janošikova smrt* (823 stihova); *City Slováka – Osjećaji Slovaka* (33 stihova); *Peter Bella-Horal* (1842–1919): *Návrat – Povratak* (40 stihova); *Pieseň vystaľovalca – Pjesma iseljenika* (24 stihova); *Pieseň ľudu – Pučka pjesma* (18 stihova); *Rodný kraj – Zavičaj* (32 stihova); *Svetozár Hurban-Vajanský* (1847–1916): *Malý drotár – Mali kotlokrpa* (34 stihova); *Tatry a more – Tatry i more* (60 stihova); *Jaderské listy – Jadranska pisma* (56 stihova); *Ivanovi Gunduličovi – Ivanu Gunduliću* (15 stihova); *Pavol Országh Hviezdoslav*

(1849–1921): *Krvavé sonety (výber) – Krvavi soneti (izbor)* (98 stihova); *Letorosty III (výber) – Izdanci III (izbor)* (48 stihova); *Pieseň – Pjesma* (15 stihova); *Tichomír Milkin* (1864–1920): *Za národ (Slovenská hymna pre chrám) – Za narod (Slovačka crkvena himna)* (36 stihova); *Vlast' moja čo je? – Što je domovina?* (40 stihova); *Našim – Našima* (42 stihova); *Janko Jesenský* (1874–1945): *Pieseň poddaných – Pjesma potlačenih* (28 stihova); *Prichádza... – Dolazi...* (28 stihova); *Čo vyzvávajú zas? – Zašto opet zvone?* (14 stihova); *My zaspali sme... – Mi spavamo...* (14 stihova); *Blesky – Munje* (24 stihova); *Vzdychy – Uzdasí* (31 stihova); *Ivan Kramsko* (1876–1958): *Doma – Doma* (21 stihova); *História – Povijest* (17 stihova); *Otcova rola – Očeva njiva* (32 stihova); *Solitudo – Solitudo* (16 stihova); *Romaneto – Romaneto* (19 stihova); *Už nad vodami – Nad vodama* (10 stihova); *Vladimír Roy* (1885–1936): *Križ môjho rodu – Križ moga roda* (52 stihova); *Vinodol – Vinodol* (56 stihova); *Martin Rázus* (1888–1937): *Hoj, zem drahá – Zemljo draga* (24 stihova).

Sveukupno 3 766 stihova slovačkih pjesama devetnaestoro slovačkih znamenitih pjesnika vrhunski prepjevanih na hrvatski jezik od Dubravke Dorotić Sesar obuhvaća njezina knjiga *S Tatra zove more moja čežnja*. Samo oni koji se bave prevođenjem poezije znaju što znači prijevod tisuća i tisuća stihova s jednog jezika na drugi.

Po „mostovima“ koje je gradila Dubravka Dorotić Sesar između slovačkoga i hrvatskoga naroda, ona sama više neće hodati, no ostavila ih je za sljedeće naraštaje.

Martina Grčević*

* Dr. sc. Martina GRČEVIĆ, izvanredni profesor, Katedra za slovački jezik i književnost, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu.

² Prof. Dubravka Sesar nije bila moja profesorica u užem smislu riječi, jer nisam pohađala njezine predmete, no bila je moja profesorica u školi života. U kratkih sedam godina našega intenzivnijega kontakta (od mogega zapošljavanja u Zagrebu do njezina umirovljenja) stalno kad sam mogla, kucala

Primjer iz zbirke *Molitvice* (2014):

Razgovor u parku s anđelom čuvarom
(Prepjev Dubravke Dorotić Sesar)

„Anđele moj dragi, vrijedni,
sa mnom sad na klupu sjedni.

Već te bole krila tanka.
Za mnom letiš bez prestanka,
svud me vodi tvoja ruka...”

„Djecu čuvati je muka.
Vrtnja Božjeg klupka to je,
niti sjede niti stoje,
samo radost njima vlada,
sve čuvaru ona svlada.”

„Anđele moj, nije šala,
krila su ti otežala.

Počnimo tu na klupi,
ti pod glavu ruke skupi,
zaspi malo!”

„A tko će te tu čuvati,
dok mi snagu san ne vrati,
mjesto mene?”

„Pusti Bogu tu sitnicu.
Nek nas čuva obojicu.”

Rozgovor v parku so strážnym anjelom
(Slovački izvornik)

Anjeličku, môj strážničku,
sahnime si na lavičku.

Už Ťa asi krídla bolia.
Lietaš so mnou dookola,
strážiš si ma, chrániš si ma...”

„Deti strážiť to je drina.
Božie klbká nepokoja,
neposedia, nepostoja,
robia, ako radosť káže,
premôžu ňou všetky stráže.”

„Anjeliček múdry, biely,
už ti krídla oťaželi.

Sahnime si na lavičku,
zlož si ruky pod hlavičku,
pospi si!”

„A na tú chvíľu,
kým mi sníček vráti silu,
kto to vezme?”

„Pán Boh z neba.
Bude strážiť mňa i teba.”

sam na njezina vrata, u nadi da ću ju pronaći. Ona nikad nije rekla „ne” ili „sada ne mogu”, iako je često bila u gužvi. Vjerojatno ne samo meni, nego i drugima, zato je njezina soba bila često puna ljudi. Kad sam ju pronašla samu, pomagala sam joj ponekad puniti papirom pisač jer je bila u žurbi, ili pokazati neki „čarobni” potez na računalu (tako je ona to zvala) koji ju je svaki puta oduševio, barem je to tako pokazivala. Kad je bilo mirnije – uz našu zajedničku (ne)prijateljicu – cigareticu (za koju je znala govoriti - „pa od nečega moramo svi umrijeti”) – pričala mi je o svemu i svačemu. I među retke ubacivala komentare i životne savjete, koje neću nikada zaboraviti. Nakon što sam iznenađena pročitala njezine prijevode sa slovačkoga i pitala „Kako ste to mogli tako prevesti, profesorice”, a ona meni na to tako ležerno usput, tipično za nju: „Joj Martina, pa to je jednostavno. Pa tekst Vam je kao tijesto, samo ga morate oblikovati kako Vi želite.”

Literatura:

- Bašić, Nataša: „U spomen Dubravki Sesar.“, *Filologija*, 81, 2023., str. 161.-234.
- Grčević, M.: „Prva slovačka kontrastivna sintaksa (u usporedbi s hrvatskom). Dubravka Sesar, *Pregled slovačke sintakse*, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, FF press, 2018., 158 str.“ *Suvremena lingvistika*, 46, 89, 2020., str. 139.-141.
- Grčević, M.: „Slovački Čehov na Braču. Martin Kukućin. *Bračke priče*. Sa slovačkoga prevela Dubravka Dorotić Sesar. Naklada Bošković, 2020., str. 186.“, *Vijenac* 743.-744., 8. rujna 2022., str. 28.
- Karpatský, D.: „Draga moja Dubravka.“ U: *Život mora biti djelo duha*. Zbornik posvećen Dubravki Sesar. Ur. Z. Kovačević, I. Vidović Bolt. Zagreb: Disput, 2017., str. 45.-47.
- Kovačević, Z., Vidović Bolt, I. (ur.): *Život mora biti djelo duha*. Zbornik posvećen Dubravki Sesar. Zagreb: Disput, 2017.
- Užarević, J.: „Analiza jednoga prepjeva (Sergej Esenin: „Čuju radunicu Bož’ju...“; prepjevala Dubravka Dorotić Sesar)“. U: *Život mora biti djelo duha*. Zbornik posvećen Dubravki Sesar. Ur. Z. Kovačević, I. Vidović Bolt. Zagreb: Disput, 2017., str. 337.-344.
- Vidović Bolt, I.: „U spomen. Dubravka Sesar (Split, 28. 6. 1947. – Zagreb, 26. 8. 2023.).“, *Jezik*, 1, LXXI, 2024., str. 1.-12.

Izabrani slovakištičko-slavistički radovi Dubravke Sesar:

Knjige i zbornici:

- Hrvatskosrpski-češko-slovački frazeološki rječnik* (s A. Menac i R. Kuchar), Zagreb: Zavod za lingvistiku Filozofskoga fakulteta u Zagrebu, 1986.
- Putovima slavenskih književnih jezika*. Zagreb: Zavod za lingvistiku Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 1996.
- Hrvatsko-češko-slovački frazeološki rječnik s indeksom čeških i slovačkih frazema*, 2. prošireno i dopunjeno izdanje (s A. Menac i R. Kuchar), Zagreb: Zavod za lingvistiku Filozofskoga fakulteta u Zagrebu, 1998.
- Slovačko-hrvatski rječnik/ Hrvatsko-slovački rječnik (s gramatikom)* (s M. Kursar), Zagreb: Školska knjiga, 2005.
- Slavenski jezici u usporedbi s hrvatskim I*. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb: FF press, 2009.
- Slavenski jezici u usporedbi s hrvatskim II*. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb: FF press, 2011.
- Slavenski jezici u usporedbi s hrvatskim III*. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb: FF press, 2013.
- Pregled slovačke sintakse*, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb: FF press, 2018.

Znanstveni i stručni radovi:

- „O jednom primjeru jezične politike (u kontekstu opće i jezične kulture)“, *Jezik* 2 (35), 1987, str. 51.-58.
- „O deziderativnim iskazima u slavenskim jezicima“, *Suvremena lingvistika*, god. 22, br. 41-42, 1996. (1998.), str. 561.-569.
- „Slavenski emigranti u hrvatskoj kulturi“ (s I. Lukšić), *Croatica*, god. XXVII, svezak 45-46, Zagreb 1997., str. 287.-300.

- „Jezična norma u Slovačkoj“, *Jezična norma i varijeteti*, Zbornik HDPL, ur. L. Badurina, B. Pritchard i D. Stolac, Zagreb, Rijeka: Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku, 1998, str. 471.–480.
- „Recepcija slovačke filologije i slovačke književnosti u hrvatskome tisku 19. stoljeća“, *Hrvatska/Slovačka. Povijesne i kulturne veze – Chorvátsko/Slovensko. Historické a kultúrne vzťahy, Most/The Bridge* (Biblioteka Relations), Zagreb, 1998., str. 67.–91. (217.–241.).
- „Jezikoslovlje u zamkama politike: neke hrvatsko-slovačke sociolingvističke paralele“, *Slovensko-chorvátske jazykové a literárne vzťahy*, Zborník prác z medzinárodnej konferencie, ktorá sa uskutočnila 22. - 23. apríla 1999 v Bratislave, red. E. Horák, T.R.I. Médium, Bratislava, 1999., str. 80.–88.
- „Slovački jezik u Andrićevoj Slovnici“, u: dr. Josip Andrić, *Slovačka slovnica* (pretisak), Biblioteka NADING, Zagreb 2003., str. 193.–197.
- „Daniel Hevier: Čudaci, ekscentrici i autsajderi (u slovačkoj i svjetskoj književnosti)“, *Quorum* br. 4, 2004., str. 208.–233.
- „Slavenski jezici u 18. stoljeću: hrvatska književna i jezična baština u slavističkoj magli“, *Fluminensia* 1–2, god. 16, 2004, str. 65.–76.
- „Kukučín i Brač – jedro i sidro“, *Brački zbornik* (akademiku Petru Šimunoviću povodom 75. obljetnice života), gl. urednik Ivo Šimunović, Biblioteka Skalić 8, Nakladnici: Brački zbornik d. o. o. Supetar i Naklada Bošković Split, Split 2007., br. 22, str. 367.–377.
- „Šafařík ili Šafárik? Šafarik.“, *Jezik*, god. 55., br. 1., 2008., str. 32.–33.
- „O željnim ili deziderativnim iskazima u slavenskim jezicima“, *Slavenski jezici u usporedbi s hrvatskim I*. Ur. D. Sesar, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb: FF press, 2009., str. 39.–47.
- „Kalkovi – jedan oblik jezičnoga posuđivanja u hrvatskom i drugim slavenskim jezicima“, *Slavenski jezici u usporedbi s hrvatskim I*. Ur. D. Sesar, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb: FF press, 2009., str. 111.–119.
- „Slovačka revija suvremene hrvatske književnosti. O hrvatskoj književnosti“, *Vijenac*, br. 389, 29. siječnja 2009.
- „Zlatno doba slavenskih književnih jezika“, (s I. Vidović Bolt), *Slavenski jezici u usporedbi s hrvatskim II*. Ur. D. Sesar, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb: FF press, 2011., str. 17.–33.
- „Hrvatska književnojezična situacija XVIII. stoljeća u slavenskom kontekstu“, *Slavenski jezici u usporedbi s hrvatskim II*. Ur. D. Sesar, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb: FF press, 2011., str. 51.–62.
- „Jezikoslovlje i politika: neke hrvatsko-slovačke usporedbe“, *Slavenski jezici u usporedbi s hrvatskim II*. Ur. D. Sesar, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb: FF press, 2011., str. 69.–84.
- „Apozicija i predikatni atribut u sintaktičkoj raščlambi pojedinih slavenskih jezika“, *Slavenski jezici u usporedbi s hrvatskim III*. Ur. D. Sesar, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb: FF press, 2013., str. 95.–112.

- „Papci i drugi meronimi životinjskih udova u frazemima hrvatskoga i pojedinih slavenskih jezika“ (s M. Grčević), *Životinje u frazeološkom ruhu*, Zbornik radova s međunarodnoga znanstvenog skupa Animalistički frazemi u slavenskim jezicima održanog 21. i 22. III. 2014. na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Ur. I. Vidović Bolt, Zagreb: FF Press, 2014., str. 257.–277.
- „O jeziku Kukućinove „hrvatske“ proze“, *Kroz prostor i vrijeme*, Zbornik u čast Miri Menac-Mihalić, ur. Frančić Andela, Kuzmić Boris, Malnar Jurišić Marija, Zagreb: FF press. 2021., str. 257.–266.
- Prijevod Dubravke Dorotić Sesar sa slovačkoga:
- D. Đurišin: Međuknjiževne zajednice, Daljnje mogućnosti i perspektive istraživanja međuknjiževnog procesa, *Komparativno proučavanje jugoslavenskih književnosti*, Zbornik radova IV, Zavod za znanost o književnosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu i časopis Gesta iz Varaždina, Zagreb 1991., str. 28.–43.
- Milan Rúfus: *Pjesma i molitva* (poezija), *Hrvatsko slovo*, god. 1, br. 16, 11. kolovoza 1995. str. 11.
- Rajmond Ondruš: *Košički mučenici*, izd. Župa sv. Marka Krizina Križevčani, Zagreb, 1995, 133 str.
- Ján Chryzostom Korec, *Od one barbarske noći*, Hrvatsko književno društvo sv. Jeronima, Zagreb 1999., 269 str.
- Stanislav Stolárik: *Humenski zavod i trojica košičkih mučenika*, Križevci: Matica hrvatska, Zagreb: Matica slovačka, 2000, 149 str.
- Miroslav Brück, Peter Milčák, Daniel Hevier, Vítazslav Hronec, *Quorum* br. 4/2004., str. 161.–178. (suvremena slovačka poezija)
- S Jánom Jankovičom priredila i sa slovačkoga prevela: *Tatre i Velebit / Tatry a Velebit*. Bratislava: Vydavateľstvo Jána Jankoviča, 2008., 242 str. (Prepjevi D. Dorotić Sesar: J. Kollár (str. 27, 31, 49, 51, 52), S. Chalupka (str. 55–61, 67–71), S. Tomášik (str. 73, 75, 77), A. Sládkovič (str. 85–87, 95), J. Kráľ (97–107), V. Pauliny-Tóth (str. 111), J. Botto (113–155), S. Hurban-Vajanský (165, 177, 179), P. Orságh Hviezdoslav (str. 181–185), J. Matuška (str. 187), P. Bella Horal (str. 193, 194), Na Kraljevoj luci (str. 199))
- Milan Rúfus: *Molitvice*. Prepjev sa slovačkoga. Zagreb: Društvo hrvatsko-slovačkog prijateljstva, 2014., 82 str.
- Priredila i sa slovačkoga prevela: *S Tatra zove more moja čežnja*. Slovačko preporodno pjesništvo. Zagreb: Hrvatsko filološko društvo, Biblioteka književna smotra, 2018., 378 str.
- Martin Kukućin: *Bračke priče*. Naklada Bošković, 2020., 186 str. (Izvornik: Martin Kukućin: *Bračské motívy*, Dieľo VII. Bratislava: Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry, 1960.)